

УДК 341.3:341.231.14:355.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.141>

ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Пашинна Л.В.,

аспірантка кафедри міжнародного та європейського права

факультету міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

ORCID: 0009-0009-5815-6386

e-mail: 8289197@stud.nau.edu.ua

Пашинна Л.В. Взаємодія міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини у контексті збройних конфліктів.

Вказується, проблематика взаємодії міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини полягає у різних історичних витоках, еволюції та застосуванні цих двох галузей права. Складність взаємодії МГП та МППЛ полягає в їхній екстериторіальній дії та різних особистих сферах застосування. МГП беззаперечно поширюється на міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти, регулюючи поведінку держав і озброєних груп, тоді як МППЛ визнане за основу права у мирний час, але також застосовується у періоди конфліктів.

Пошук точок перетину міжнародного права прав людини (МППЛ) і міжнародного гуманітарного права (МГП) в контексті збройних конфліктів є основною метою цієї роботи. Злиття цих двох правових сфер, традиційно розділених на окремі сфери відповідальності мирного і воєнного часу, набуло безпрецедентного значення в юридичному аналізі сучасних конфліктів. Поштовхом для розвитку нової парадигми стала швидка еволюція характеру війни, що характеризується появою асиметричних воєнних дій та розмиванням меж між державними і недержавними суб'єктами. Такі трансформації на театрі воєнних дій вимагають тонкого розуміння правових інструментів, що застосовуються в цьому контексті, що підкреслює необхідність цього аналізу.

Нагальна актуальність питання підкреслюється мінливою динамікою міжнародної практики. Визнання Міжнародним Судом ООН тривалої застосовності МППЛ в умовах конфлікту і визначення МГП як *lex specialis* підкреслює, що правовий ландшафт перебуває в постійному русі.

В основі цього аналізу лежить складність визначення застосовності МГП – завдання, яке ускладнюється проблемами класифікації конфліктів як міжнародних або неміжнародних.

Принцип ухилення від зобов'язань - коли держави можуть тимчасово призупинити виконання певних зобов'язань у сфері прав людини – створюють додатковий рівень складності, впливаючи на тлумачення і застосування законів під час збройного конфлікту. Багато положень міжнародних конвенцій по правах людини визначають інтерес, що захищається, а потім передбачають, що будь-які обмеження повинні бути обґрунтовані посиланням на перелік цілей, який варіюється в різних статтях і різних договорах, необхідних для досягнення мети, про яку йдеться, і пропорційних її досягненню. Таким чином, МППЛ забезпечує механізм для встановлення балансу між вимогами окремих осіб та вимогами інших осіб або самої громади.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, міжнародне право прав людини, збройний конфлікт, захист прав людини.

Pashynna L.V. Interaction of International Humanitarian Law and International Human Rights Law in the context of armed conflicts.

It is indicated that the problems of the interaction of international humanitarian law and international human rights law lie in the different historical origins, evolution and application of these two branches of law. The complexity of the interaction between the IHL and the ICRC lies in their extraterritorial action and different personal spheres of application. IHL undeniably applies to international and non-international armed conflicts, regulating the conduct of states and armed groups, while the IHL is recognized as the basis of law in peacetime, but also applies in periods of conflict.

Finding the points of intersection between international human rights law (IHRL) and international humanitarian law (IHL) in the context of armed conflicts is the main objective of this section. The merger of these two legal fields, traditionally divided into separate areas of responsibility in peacetime and wartime, has

gained unprecedented importance in the legal analysis of modern conflicts. The impetus for the development of the new paradigm was the rapid evolution of the nature of war, characterized by the emergence of asymmetric warfare and the blurring of the boundaries between state and non-state actors. Such transformations in the theater of war require a nuanced understanding of the legal instruments used in this context, which emphasizes the need for this analysis.

The urgency of the issue is emphasized by the changing dynamics of international practice. The recognition by the International Court of Justice of the continued applicability of IHRL in conflict and the definition of IHL as *lex specialis* emphasizes that the legal landscape is in constant flux.

At the heart of this analysis is the difficulty of determining the applicability of IHL, a task that is complicated by the problems of classifying conflicts as international or non-international. The principle of derogation – whereby states may temporarily suspend certain human rights obligations – creates an additional layer of complexity, affecting the interpretation and application of laws during armed conflict. Many provisions of international human rights conventions define the protected interest and then provide that any restrictions must be justified by reference to a list of aims, which varies from article to article and treaty to treaty, that are necessary for the achievement of the aim in question and are proportionate to its achievement. In this way, the IHRL provides a mechanism for balancing the requirements of individuals with those of others or the community itself.

Key words: international humanitarian law, international human rights law, armed conflict, human rights protection.

Постановка проблеми. Проблематика взаємодії міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини полягає у різних історичних витоках, еволюції та застосуванні цих двох галузей права. Складність взаємодії МГП та МППЛ полягає в їхній екстериторіальній дії та різних особистих сферах застосування. МГП беззаперечно поширюється на міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти, регулюючи поведінку держав і озброєних груп, тоді як МППЛ визнане за основу права у мирний час, але також застосовується у періоди конфліктів.

Однією з ключових проблем є можливість держав відступати від своїх зобов'язань у сфері прав людини під час надзвичайних ситуацій, зокрема збройних конфліктів, що регулюється МППЛ. У той час як МГП діє безумовно під час міжнародного збройного конфлікту, МППЛ дозволяє державам тимчасово порушувати деякі права людини за певних умов. Це викликає

питання щодо балансу між необхідністю забезпечення національної безпеки і дотриманням прав людини, особливо у контексті сучасних конфліктів, таких як війна в Україні, де обидва правові режими перетинаються і взаємодіють, створюючи складний правовий ландшафт.

Стан опрацювання цієї проблематики щодо взаємодії міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини у контексті збройних конфліктів. До них належать: Короткий Т.Р., Гнатівський М.М., Кориневич А.О., Гутник В.В. та інші.

Виклад основного матеріалу. Генеалогія МГП і МППЛ відображає різні витоки і шляхи еволюції, які привели до їх нинішнього визнання в міжнародному правовому дискурсі. МГП, що сягає корінням в античність, знайшло своє формальне вираження у другій половині 19 століття під значним впливом Генрі Дюнана, який каталізував створення Міжнародного комітету Червоного Хреста. МППЛ, навпаки, є відносно сучасним явищем, його концептуальні засади випливають з національних декларацій епохи Просвітництва, таких як Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки і французька Декларація прав людини і громадянина. Лише після Другої світової війни під егідою Організації Об'єднаних Націй МППЛ, викристалізувавшись у Загальній декларації прав людини 1948 року, а згодом у Міжнародних пактах про громадянські і політичні права та про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [1].

У той час як МГП пристосоване виключно до театру збройних конфліктів, МППЛ покликане бути всеосяжним, захищаючи людей як у мирний, так і у воєнний час. Однак, на відміну від абсолютного характеру МГП під час міжнародного збройного конфлікту, МППЛ містить механізми, що дозволяють державам уникати певних зобов'язань під час надзвичайних ситуацій, за умови, що ці тимчасові порушення прав людини є необхідними, пропорційними, недискримінаційними і не порушують інші міжнародні закони, в тому числі МГП [2].

Сфера дії МГП і МППЛ також відрізняється географічно. Мандат МГП беззаперечно поширюється екстериторіально, регулюючи поведінку держав, що беруть участь у міжнародних конфліктах, включаючи неміжнародні збройні конфлікти, які виходять за межі кордонів однієї держави. І навпаки, екстериторіальне застосування МППЛ, хоча і є широко визнаним на основі рішень міжнародних і регіональних судів, є предметом постійних дебатів і залишається остаточно не визначеним.

Особиста сфера застосування цих правових норм є ще одним пунктом розбіжностей. МГП зосереджується на захисті тих, хто не бере активної участі у бойових діях, зокрема цивільних осіб

і комбатантів *hors de combat*, тоді як МППЛ ширше застосовується до всіх осіб, які перебувають під юрисдикцією держави, без розрізнення між статусом комбатанта і цивільним статусом.

З точки зору сторін, пов'язаних цими законами, МППЛ забезпечує «горизонтальний» зв'язок, зобов'язуючи всі сторони конфлікту в рівній мірі. На противагу цьому, МГП, як правило, забезпечує «вертикальні» відносини між державами та окремими особами, причому держави мають зобов'язання по відношенню до окремих осіб. Слід зазначити, що хоча держави є основними суб'єктами, пов'язаними МГП, недержавні озброєні групи також можуть брати на себе де-факто відповідальність за дотримання прав людини, коли вони здійснюють стабільний контроль над територіями, подібно до державних органів влади.

Хоча МГП і МППЛ поділяють певні матеріальні норми, такі як заборона катувань, вони суттєво розходяться в інших сферах. МГП стосується питань, які не входять до компетенції МППЛ, зокрема статусу комбатантів і військовополонених, тоді як МППЛ охоплює аспекти життя, яких не торкається МГП, такі як свобода преси, право на зібрання і право голосу [1].

В цьому контексті дуже важливою особливістю, яка охоплює обидва аспекти МГП і МППЛ у складній сфері міжнародного права, є здатність держав нехтувати своїми зобов'язаннями у сфері прав людини під час війни або інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації, є одночасно необхідністю і предметом суворого регулювання. Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ) [3], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП) [4] та Американська конвенція з прав людини [5] визнають можливість таких нехтувань. Ці положення сформульовані дуже обережно, і передбачають, що будь-які заходи, які відступають від зобов'язань, повинні бути суворо обумовлені гостротою необхідністю ситуації і не повинні суперечити іншим міжнародно-правовим зобов'язанням [6].

Стаття 15 (1) Європейської конвенції з прав людини звучить таким чином: Під час війни або іншого надзвичайного стану, що загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів у відступ від своїх зобов'язань за цією Конвенцією в тій мірі, в якій це вимагається гостротою становища, за умови, що такі заходи не є несумісними з її іншими зобов'язаннями за міжнародним правом [7].

Однак застосування ухилення від зобов'язань не є автоматичним. Наприклад, МПГПП вимагає, щоб держави не лише заявляли про конкретні ухилення, але й офіційно проголошували надзвичайний стан. Ця процедурна суворість гарантує, що відступ від зобов'язань є прозорим і підзвітним міжнародному контролю. Незважаю-

чи на це, визнається, що термін «надзвичайний стан, що загрожує життю нації» не обмежується виключно ситуаціями збройного конфлікту. Він має широке тлумачення і охоплює цілу низку серйозних кризових ситуацій, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини та заяви Міжнародного суду ООН [6].

Однак МППЛ і МГП перетинаються і збігаються у своїх сферах застосування, особливо в неміжнародних збройних конфліктах. Історично МГП утримувалося від регулювання внутрішніх конфліктів, відсилаючи до національного законодавства. І навпаки, МППЛ поступово розширювалося, накладаючи на держави зобов'язання щодо поведінки зі своїми громадянами, навіть під час внутрішніх конфліктів. Отже, уявлення про те, що право прав людини нашаровується на сферу МГП, є питанням перспективи, в деяких випадках вплив може здійснюватися у протилежному напрямку.

Концепція ядра основоположних прав людини, що не допускає ухилення зі сторони держави на їх виконання, запропонована Комітетом з прав людини, підкреслює ідею про те, що основоположні права не можуть бути повністю відкинуті, навіть у часи надзвичайних ситуацій. Цей принцип доповнює зобов'язання держав відповідно до МГП, гарантуючи, що відступи не перевищують того, що вимагають умови збройного конфлікту [6].

Ця дискусія природно призводить до складних сценаріїв, коли одночасно застосовуються норми МГП і права прав людини. У той час як деякі держави вирішили відступити від своїх зобов'язань у сфері прав людини під час збройних конфліктів, інші - ні. Більше того, держави можуть неохоче класифікувати повстання як збройні конфлікти через правові та політичні наслідки. Незважаючи на це, законодавство у сфері прав людини продовжує застосовуватися, за умови лише законних відступів від нього [2].

МГП та МППЛ сформувалися як окремі галузі міжнародного права, кожна з яких має свій власний набір принципів, цілей і історичний контекст, незважаючи на те, що вони поділяють деякі спільні правові засади і всеосяжні цілі. МГП своїм корінням глибоко сягає звичаїв і законів війни. Його основна мета - регулювати поведінку держав під час міжнародних конфліктів і забезпечувати захист тих, хто постраждав від воєнних дій. Женевські конвенції, які складають основу МГП, були розроблені з акцентом на поведінку з комбатантами і некомбатантами під час війни, без прямої інтеграції дискурсу прав людини в їхні тексти. Це упущення відображає історичний контекст, в якому розроблялися ці конвенції, - час, коли міжнародне правове співтовариство ще не повністю сформулювало концепцію прав людини як універсального стандарту [8].

З іншого боку, право прав людини, яке викристалізувалося в епоху після Другої світової війни, в першу чергу мало на меті встановити орієнтир для поведінки з людьми з боку їхніх урядів у мирний час. Загальна декларація прав людини, основоположний документ у цій сфері, безпосередньо не стосується застосування прав людини в контексті збройного конфлікту. Спочатку МППЛ була задумана як інструмент для захисту індивідуальних свобод і обмеження надмірної влади держави над власними громадянами, зосереджуючись на відносинах між урядами і керованими в мирний час [8].

Однак, зі зміною глобального ландшафту змінювалися і ці правові рамки. МГП розширило свою сферу дії, включивши до неї неміжнародні конфлікти, визнаючи необхідність пом'якшення наслідків громадянських війн і внутрішніх чвар для населення. Аналогічним чином, МППЛ дедалі частіше визнає актуальність захисту прав людини під час конфліктів. Це визнання є відповіддю на мінливий характер війни і розмивання меж між миром і конфліктом, що вимагає застосування принципів прав людини до ситуацій, які традиційно були виключною сферою дії МГП [8].

Сьогодні обидві галузі права функціонують на основі філософії взаємодоповнення, хоча і зберігають свою відмінну ідентичність. МГП продовжує враховувати реалії війни, встановлюючи правила ведення бойових дій і захисту тих, хто перебуває в стані бойових дій. Тим часом МППЛ продовжує відігравати роль охоронця індивідуальних свобод, розширюючи свою сферу дії, щоб забезпечити дотримання державами цих свобод не лише в мирний час, але й під час бурі і безладу збройних конфліктів. Зближення цих двох правових сфер є відображенням зростаючого визнання міжнародним співтовариством того, що захист людської гідності має першорядне значення і повинен відстоюватися послідовно, незалежно від обставин. Але на практиці залишається багато складнощів у порозумінні між цима галузями [8].

У другій половині 20-го століття, коли були прийняті Додаткові протоколи до Женевських конвенцій, поняття застосування МППЛ поряд з МГП під час збройних конфліктів було спірним і далеко не загальноприйнятим. Цей період характеризувався гарячими науковими дебатами, що поляризували академічну спільноту на три окремі табори: сепаратистів, комплементаристів та інтеграціоністів [9-10].

Щодо ролі основоположних джерел МГП в контексті захисту прав людини дуже гарним прикладом є саме Четверта Женевська конвенція. Кубо Мачак у своєму ґрунтовному дослідженні Четвертої Женевської конвенції у складній структурі міжнародного права підкреслює, що МППЛ і МГП не є взаємовиключними, а навпа-

ки, утворюють симбіотичний зв'язок для захисту людської гідності під час збройних конфліктів. Мачак підкреслює, що МГП зазнало значного розширення з моменту прийняття Женевських конвенцій, перетворившись на всеосяжний звід законів з детальною інституційною структурою. Це розширення вимагає нюансованого підходу до тлумачення конвенцій, особливо Четвертої Женевської конвенції, яка в основному стосується захисту цивільного населення [11].

Складна і часто суперечлива динаміка між МГП і МППЛ, як ми вже згадували, призвела до появи трьох точок зору серед вчених-юристів і практиків. Спочатку «сепаратисти» стверджували, що МГП і МППЛ діють у виняткових сферах – МГП у мирний час, а МППЛ під час війни, – не залишаючи місця для перетину або конфлікту. На противагу цій точці зору, «інтеграціоністи» стверджували, що МГП є, по суті, підгрупою більш широкого МППЛ. Між цими полярними поглядами з'явилися «комплементаристи», які стверджують, що МГП і МППЛ, незважаючи на їх відмінності, нерозривно пов'язані між собою і повинні застосовуватися разом для найповнішого захисту людей в зонах конфліктів [9].

Цей проміжний шлях набуває все більшої популярності і сьогодні, а Міжнародний Суд ООН (МС ООН) підтверджує одночасну актуальність обох джерел права. Ця перспектива розглядає МГП і МППЛ як кола захисту, що перетинаються, кожне з яких зберігає своє унікальне значення, але разом забезпечує надійний захист людської гідності. Однак цей синтез не позбавлений ускладнень, особливо коли конкретні положення МГП, здається, суперечать більш широким вимогам МППЛ [8].

Принцип *lex specialis derogat legi generali*, який передбачає, що більш конкретні закони мають перевагу над більш загальними, допоміг подолати ці складнощі. Міжнародний Суд ООН послався на цей принцип, обравши МГП в якості керівного права в ситуаціях збройного конфлікту, зважаючи на його специфіку. Проте принцип *lex specialis* не є абсолютним і викликав дебати про його сферу дії та застосування, як зазначає Комісія міжнародного права [12].

На практиці деякі суди з прав людини обходять принцип *lex specialis*, розвиваючи застосування міжнародного права для визнання прав людини навіть під час збройних конфліктів. Наприклад, Європейський суд з прав людини здійснював юрисдикцію у справах, застосовуючи критерій «ефективного контролю» [13], притягаючи держави до відповідальності за порушення прав людини на територіях, що перебувають під їхнім контролем [14]. Цей інноваційний підхід, який відходить від *lex specialis*, відкрив судам з прав людини можливість розглядати порушення, що відбуваються в умовах

воєнного конфлікту, ілюструючи динамічний і мінливий ландшафт міжнародного права [12].

Військовий конфлікт, що розгортається в Україні, різко загострив питання взаємозв'язку між МГП та МППЛ. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 2 березня 2022 року [18], яка засудила російське вторгнення та наголосила на необхідності дотримуватися цих правових рамок, задала остаточний тон реакції міжнародної спільноти. Стратегічне звернення України до «правового фронту» підкреслює ширшу тактику «правової війни», яка використовує об'єднану силу МППЛ і МГП проти російської агресії. Такий підхід є символом більш глибокої взаємодії між цими двома наборами норм, які, хоча історично розглядаються через різні призми, все частіше розглядаються як взаємодоповнюючі сили в пошуках підзвітності і справедливості під час війни [12].

Сценарій, що розвивається у 2023 році, спонукає до тонкого розуміння того, як МППЛ і МГП взаємодіють, а часом і конкурують на театрі воєнних дій. МППЛ, що виникло в мирний час, пропонує широкий захист фундаментальних прав людини, тоді як МГП забезпечує рамки поведінки під час збройного конфлікту. Перше застосовується для притягнення держав до відповідальності за зловживання проти їхніх громадян, тоді як друге регулює поведінку комбатантів для захисту некомбатантів і військовополонених [15].

Переплетення цих законів створює складний правовий ландшафт на тлі конфлікту в Україні. Комплементаристська точка зору, яка відстоює одночасне застосування обох правових норм, пропонує правовий симбіоз, де МППЛ і МГП разом можуть сформувати більш згуртовану мережу захисту прав людини у нестабільному контексті війни. Проте практичні проблеми виникають тоді, коли закони вступають у конфлікт, що вимагає звернення до таких принципів, як *lex specialis*, для визначення того, яка норма повинна мати перевагу.

Оскільки конфлікт триває, очевидно, що «правова війна», яка ведеться, значною мірою формуватиме постконфліктний ландшафт правосуддя. Те, як застосовуються МППЛ та МГП, не лише вплине на безпосередні правові стратегії, але й створить прецеденти того, як ці закони тлумачитимуться та застосовуватимуться в майбутніх конфліктах. В умовах, коли увага міжнародної спільноти прикута до України, синергія між МППЛ та МГП може стати визначальним фактором у досягненні справедливості та відновленні миру [12].

Співіснування і взаємне посилення МППЛ і МГП є очевидним, особливо в неміжнародних збройних конфліктах. Обидві галузі права спрямовані на захист людської гідності та прав, при

цьому право прав людини заповнює прогалини, залишені МГП.

Міжнародний Суд ООН (МС ООН) розглядав взаємодію між МГП і МППЛ, зокрема, у своїх консультативних висновках щодо ядерної зброї та будівництва стіни на окупованій палестинській території. Практика Суду вказує на те, що право прав людини не перестає застосовуватися під час збройних конфліктів, незважаючи на паралельне застосування МГП. МС ООН окреслив три потенційні сценарії: деякі права можуть регулюватися виключно МГП, інші - виключно МППЛ, а треті - обома правовими системами. Завдання полягає в тому, щоб визначити, який закон у конкретній ситуації слугує *lex specialis*, надаючи більш конкретні вказівки для даного конкретного набору обставин.

Однак таке застосування принципу *lex specialis* не вимагає повного витіснення права прав людини під час збройних конфліктів. Скоріше, воно слугує для тлумачення і, за необхідності, обмеження сфери застосування норм прав людини у світлі більш детальних положень МГП. Така інтерпретаційна діяльність відповідає «принципу системної інтеграції», який передбачає, що договірні зобов'язання не повинні розглядатися ізольовано, а тлумачитися в більш широкому контексті міжнародної правової системи [16].

На практиці це означає, що хоча МГП може дозволяти певні дії під час збройних конфліктів, МППЛ продовжує накладати на держави зобов'язання поважати і захищати права людини. Наприклад, в той час як МГП може розглядати ведення військових дій і поводження з військовополоненими з певною специфікою, МППЛ накладає ширші зобов'язання щодо права на життя, заборони катувань і права на справедливий судовий розгляд, які залишаються актуальними і повинні бути гармонізовані з нормами МГП.

Регіональні органи з прав людини, такі як Міжамериканська комісія і Суд з прав людини, також визнали застосовність МГП при тлумаченні угод з прав людини в контексті збройного конфлікту. Європейський суд з прав людини все частіше звертається до МГП при тлумаченні Європейської конвенції з прав людини в ситуаціях збройного конфлікту, визнаючи, що стандарти МГП є незамінними для пом'якшення суворих реалій війни [17].

Поєднання міжнародного права прав людини і міжнародного гуманітарного права у збройних конфліктах є складною сферою міжнародного права, яка постійно розвивається і спрямована на захист прав людини в умовах воєнних дій. Хоча вони мають різні витoki - МППЛ як гарантія прав і свобод особистості в мирний час і МГП як набір правил, що регулюють поведінку під час збройного конфлікту і захищають тих, хто

не бере або більше не бере участі в бойових діях, - їх об'єднує спільна мета - зберегти людську гідність.

Практика міжнародних судів, зокрема Європейського суду з прав людини та Міжнародного суду ООН, відіграє важливу роль у роз'ясненні одночасного застосування цих двох галузей права. Такі справи, як «Грузія проти Росії (II)», «Абакарова проти Росії» та інші, демонструють підхід судів до застосування МППЛ під час конфлікту, особливо щодо права на життя. ЄСПЛ встановив, що під час збройних конфліктів право на життя, передбачене ЄКПЛ, має тлумачитися відповідно до принципу пропорційності, що є основою МГП, це демонструє собою важливий перетин двох правових сфер [18].

Рамки МППЛ продовжують застосовуватися під час збройних конфліктів, забезпечуючи дотримання державами зобов'язань у сфері прав людини, в той час як МГП встановлює конкретні правила ведення бойових дій. Судова практика відображає зростаюче визнання того, що захист людської гідності є правовим імперативом, який не припиняється у воєнний час. Навіть коли йдеться про законність застосування певних видів зброї, як, наприклад, у консультативних висновках Міжнародного суду ООН у справі про ядерну зброю, суди підтвердили, що принципи прав людини не зникають під час конфлікту.

Таким чином, поєднання МППЛ та МГП у міжнародній судовій практиці закріпило принцип, що права людини не зникають під час збройного конфлікту. Судова практика відображає все більш складне правове розуміння, яке прагне гармонізувати захист прав людини з реаліями війни. Ця синергія займає центральне місце в сучасному міжнародному праві і має вирішальне значення для формування того, як держави і недержавні суб'єкти ведуть бойові дії, забезпечуючи підзвітність і захист цивільного населення і комбатантів під час війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International Committee of the Red Cross. What Is the Difference Between IHL and Human Rights Law? URL: www.icrc.org/en/document/what-difference-between-ihl-and-human-rights-law.
2. Pavlovska, N. Modern understanding of international humanitarian law and human rights protection. Restrictions on the right to conclude a peaceful agreement in the civil procedure of post-state states: comparative legal aspect of research. 2022. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/54749/1/ESLHS_2_22_PRINT.pdf#page=150.
3. Council of Europe. Convention for the Protection of Human Rights and

Fundamental Freedoms. Council of Europe Treaty Series 005. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG (дата звернення: 1950).

4. United Nations (General Assembly). International Covenant on Civil and Political Rights. Treaty Series, vol. 999, p. 171. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.
5. Organization of American States. American Convention on Human Rights. Treaty Series, No. 36. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.
6. Happold M. International humanitarian law and human rights law. Research Handbook on International Conflict and Security Law. Christian Henderson and Nigel White, eds., Edward Elgar. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2065974.
7. European Convention on Human Rights – ECHR Official Texts – ECHR – ECHR / CEDH. URL: www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights.
8. Siobhán McInerney-Lankford, and RICHARD B. BILDER. Review. *The American Journal of International Law*, vol. 104, no. 1, 2010, pp. 168–72. JSTOR. URL: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.104.1.0168>
9. Fortin K. The relationship between international human rights law and international humanitarian law: Taking stock at the end of 2022? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 40(4), 343–353. URL: <https://doi.org/10.1177/09240519221134723/>.
10. The Red Cross and Human Rights report prepared by the ICRC in collaboration with the Secretariat of the League of Red Cross Societies (Red Cross Report), October 1983, 27.
11. Mačák, K. The Role of International Human Rights Law in the Interpretation of the Fourth Geneva Convention. *Israel Yearbook on Human Rights*, Vol. 52, 2022. URL: <https://ssrn.com/abstract=4159489>.
12. Lex Specialis Derogat Generali: Simultaneous (Complementary) Applicability of International Humanitarian Law and Human Rights – Центр Громадянських Свобод. URL: ccl.org.ua/en/positions/lex-specialis-derogat-generalisimultaneous-complementary-applicability-of-international-humanitarian-law-and-human-rights
13. Vassilis P. Tzevelekos, Reconstructing the Effective Control Criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and

- Concurrent Responsibility. *Michigan Journal of International Law*, 36(1), 129. URL: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1073&context=mjil>.
14. Arai-Takahashi, Y. Natia Kalandarishvili-Mueller, Occupation and Control in International Humanitarian Law. 2022, 283–291.
  15. Nantawaroprai D. Role of the International Criminal Court in War Crimes, Crimes against Humanity, and Acts of Aggression by Threats of the Usage of Nuclear Weapons under International Law "Jus Cogens". *Journal of Positive School Psychology*, 5567–5576. URL: <https://mail.journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/7622/4981>.
  16. Longobardo M., & Wallace S. The 2021 ECtHR Decision in Georgia v Russia (II) and the Application of Human Rights Law to Extraterritorial Hostilities. *Israel Law Review*, 55(2), 145–177. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/2021-ecthr-decision-in-georgia-v-russia-ii-and-the-application-of-human-rights-law-to-extraterritorial-hostilities/DA5C62124083A68757131D054CE30743>.
  17. The Relationship Between International Humanitarian Law and Human Rights Law From the Perspective of a Human Rights Treaty Body. *ICRC Review*, Volume 90 Number 871, September 2008. URL: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-871-hampson_0.pdf.
  18. Організація Об'єднаних Націй. Резолюція «Агресія проти України». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu22003?ed=2022_03_02.